

DE HUISDIEREN BIJ DE OUDEN.

VRIJ GEVOLGD NAAR W. HOUGHTON,

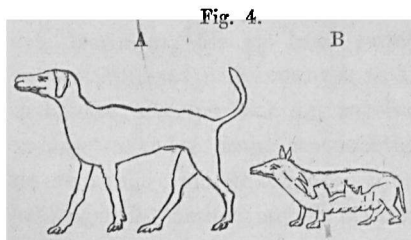
DOOR

Dr. D. LUBACH.

(Derde vervolg.)

Wij gaan thans tot de verscheurende dieren over, die de mensch aan zich als huisdieren heeft onderworpen.

De Hond. Van de oudste tijden af komt de hond voor als de onafscheidelijke metgezel van den mensch; zelfs had men reeds zeer vroeg van dit dier verschillende rassen. De Egyptenaren hadden verscheidene van deze laatste; zij hadden jachthonden, huishonden, schoothondjes. Zelden komt op de monumenten de dog-type voor en deze schijnt van buiten af, misschien uit Ethiopië, in Egypte ingevoerd te zijn, ofschoon de egyptische doghond ook zeer overeenkomt met den grooten hond, die door de Assyriërs als jachthond werd gebruikt. Een andere egyptische hond gelijkt op den dalmatischen, weer een andere op den

Eskimo-hond. Er was ook een ander ras, dat bijzonder tot de antilopenjacht werd gebezigd; deze hond geleek op een vossen-hond en had hangende ooren, (fig. 4 A), een zeker teeken van langdurige domesticatie. Die hond was wit, en 't schijnt dat

nog heden een dergelijke hond in Noord-Afrika voor de jacht op antilopen wordt gebruikt.

Verscheiden egyptische honden waren bont en moeten min of meer op windhonden hebben geleken.

De oudste hond op de monumenten verschijnt ten tijde van CHEOPS, van de vierde dynastie. Hij komt daar voor als huishond, gebonden aan den stoel van zijn meester. Hij draagt een viermaal omgewonden koord om den hals, heeft rechtopstaande ooren en een gekrulden staart en bezit den wilden, wolfachtigen Eskimo-vorm. Dit hondenras heeft tot op den huidige dag stand gehouden.

De schoot- of lievelingshondjes der Egyptenaren beantwoorden niet aan ons idee van hondenschoonheid; fig. 4 B vertoont er een, een zwart en leverkleurig teefje met korte, dikke pooten, opstaande ooren en spitsen neus.

Daar eenige natuurkenners vooronderstellen dat de hond afstamt van den wolf of den jakhals, is het der moeite waard aan te teekenen, dat een der namen, die de Egyptenaren gebruikten voor zeker slag van honden, *unsu* of *unsau* was, dat wolven beteekent. Dr. BIRCH geeft eene overzetting van een brief van een "schrijver" onder de negentiende dynastie, waarin gesproken wordt van groote koppels honden: 200 van de soort *uau* en 300 van die van *unsu*, dus 500 in 't geheel. De *uau*-honden waren denkelijk getemde jakhalzen.

De oude Egyptenaren behandelden hunne honden goed. Hierin ongelijk aan de Joden, bij wie de naam van hond een smaadwoord was, beschouwden de Egyptenaren den hond met een soort van achting. De dood van een hond werd niet alleen beschouwd als een ongeluk, maar het dier werd betreurd door ieder lid van het huisgezin, te midden waarvan het sterfgeval plaats vond.

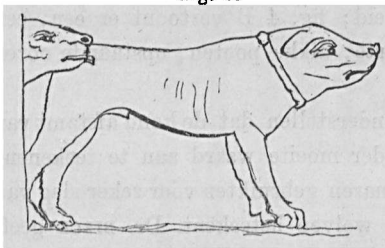
Over den hond, voor zoover die in den bijbel vermeld wordt, valt weinig te zeggen. De uitdrukking van den Syrier HAZAEL: "hoe zou uw knecht, die maar een hond is, deze groote zaak ten uitvoer brengen?" (II Kon. 8), — drukt de gezindheid der Semieten in 't algemeen jegens den hond uit. Zij gebruikten hem noch op de jacht noch als huishond, maar alleen bij het hoeden der schapen. En ook in die hoedanigheid was hij veracht, gelijk blijkt uit het zeggen van JOB: "Nu belachen mij diegene, die jonger zijn dan ik, wier vaders ik niet bij de honden van mijne kudde zou gezet hebben." (Job XXX, 1).

Het eenige voorbeeld bij een oud Joodsch schrijver van een hond als metgezel van den mensch vindt men in het boek Tobias. De jonge TOBIAS vertrekt met zijn reisgenoot (V, 30) en keert terug (XI, 5),

vergezelschap van zijn hond, en, niet ver van de woning van TOBIAS' ouders gekomen, "liep de hond, die zijn reisgenoot was geweest, vooruit en kwispelde vroolijk met den staart, als bode van de aankomst" (XV, 14). Hier moet echter worden opgemerkt dat daarvan niets in den hebreewschcn tekst staat, wel in den griekschcn en latijnschen, welke laatste uit het chaldeeuwisch is overgezet.

De Assyriërs bezigden honden voor verschillende doeleinden; zij hadden wachthonden, herdershonden en jachthonden. Er zijn op de

Fig. 5.

Assyrische monumenten slechts twee soorten afgebeeld: de dog (fig. 5) en de windhond, — maar de tweetalige lijsten vermelden verscheidene andere rassen, zooals den waterhond, den aardhond, den hond van Elam, enz. De assyrische doghond was waarschijnlijk verwant aan den

indischen hond, dien ALEXANDER kende en die vermeld wordt bij HERODOTUS, XENOPHON, ARISTOTELES en STRABO, bij PLINIUS en SOLINUS. Men gebruikte dezen hond bij de jacht op wilde ezels, wellicht ook op leeuwen en wilde stieren. ASSURBANIPAL, de zoon van ESARHADDON, hield een troep van deze groote honden, van welke kleimodellen in het Britsch museum voorhanden zijn. Iedere hond draagt zijn naam met beitelchrift in het leem gestempeld, b.v. "Bijtende-zijn-vijand", "Vijandenvanger", enz.

Wat de Grieken aangaat, zoo schijnt de windhond aan XENOPHON niet bekend te zijn geweest, en de lange jacht op hazen was waarschijnlijk in zijn tijd (400 v. C.) bij de Grieken onbekend. Daarentegen werd ten tijde van ARRIANUS (90 n. C.) veel aandacht aan de windhonden besteed en het jagen daarmede op hazen tot groote volkomenheid gebracht. Op de volgende wijze spreekt ARRIANUS van een begunstigten windhond, dien hij Hormè, d. i. "onstuimigheid" noemde. "Ik heb zelf een windhond, eene teef, opgebracht, wier oogen het meest grijs onder de grijze waren; een snel, onvermoeid, moedig, gezondpootig dier, in haar besten tijd tegen vier hazen tegelijk bestand. Zij is bovendien (want terwijl ik dit schrijf, leeft zij nog) zeer zacht en vriendelijk gezind, en nooit te voren toonde eenige hond zooveel gehechtheid aan mij en mijn jachtkameraad MEGILLUS; want

wanneer zij niet jaagt is zij nooit ver van een van ons beiden verwijderd. Ben ik te huis, dan blijft zij mij op zijde, vergezelt mij wanneer ik uitga, gaat met mij mede naar het gymnasium, en terwijl ik mij oefen, zit zij dicht bij mij neder. Keer ik terug, dan loopt zij voor mij uit, dikwijls omziende of ik ook ergens een anderen weg ben ingeslagen, en zoodra zij mij in zulk een geval weer ziet, geeft zij teekenen van blijdschap, en loopt weer vooruit. Ga ik wegens regeeringszaken uit, dan blijft zij bij mijn vriend en handelt op dezelfde wijze tegenover hem; zij is de standvastige gezellin van wie van ons ongesteld is, en als zij een van ons slechts een korten tijd lang niet heeft gezien, springt zij herhaaldelijk op bij wijze van groete, en blaft met vreugde als om ons welkom te heeten. Bij den maaltijd legt zij beurtelings dan den eenen en dan den anderen poot op ons, om ons te herinneren dat zij ook haar deel moet hebben. Zij heeft ook verschillende geluiden om zich uit te drukken, meer dan ik ooit bij een anderen hond heb opgemerkt; met die geluiden drukt zij in hare taal uit wat zij behoeft. Zij is, toen zij nog klein was, eens met een zweep geslagen, en wanneer nu nog iemand van een zweep spreekt, springt zij tegen dezen op, vleiende en bedelende, met haar bek zijn mond aanrakende alsof zij hem wilde kussen, en zij zal, opspringende, aan zijn hals hangen en hem niet laten gaan, voor hij haar heeft gerustgesteld”.

PLINIUS, sprekende over honden, die in den krijg gebruikt werden, verhaalt dat het volk van Colophon en Cartabela gansche troepen strijdhonden had, dat deze in het voorste gelid vochten en nooit weken; zij waren de getrouwste bondgenooten en vroegen toch, voegt hij er bij, geen soldij. In den Ephesischen oorlog werden de ruiters van Magnesia ieder door zulk een hond vergezeld; de honden vielen in een troep den vijand aan, nu eens door het voetvolk, dan eens door de ruitery ondersteund. AELIANUS, die ook van de oorlogshonden van Magnesia spreekt, verhaalt de geschiedenis van een krijger, wiens hond hem in den slag van Marathon zooveel bijstand verleende, dat hij de eer genoot om op denzelfden steen met zijn meester te worden afgebeeld.

De Galliers schijnen groote zorg aan de windhonden en de lange jacht te hebben besteed. OVIDIUS noemt den windhond *gallicus canis* en geeft in weinige regels een fraaie beschrijving van de pogingen van den hond om den haas te vatten en van dezen om te ontkomen.

Bij de Romeinen waren de honden in drie klassen verdeeld: huis- en wachthonden (*canes villatici*), herdershonden (*canes pastores s. pecuarii*), en jachthonden (*canes venatici*). Deze laatste klasse werd weer gesplitst in drie afdeelingen, die der strijdhonden (*canes pugnaces, bellicosi*), die waarschijnlijk tegen groot en strijdbaar wild, zooals wilde zwijnen, wolven enz. werden gebruikt, — honden, die op den reuk jagen (*canes sagaces*), en honden, die op het gezicht jagen (*pedibus celeres*). De herdershonden droegen vaak halsbanden, die met ijzeren punten waren bezet, ter verdediging tegen de wolven en andere vijanden, evenals nog de St. Bernards-honden.

De kat. — Voor zoover wij met zekerheid kunnen weten, zijn het de oude Egyptenaren geweest, die het eerst de kat, door hen *mau* genaamd, als huisdier hebben gekend. Zij hielden veel van katten zoo lang deze leefden, en vereerden haar na haren dood. Die een dezer dieren doodde, moest het leven verliezen. Stierf eene kat, dan schoren de huisgenooten, volgens HERODOTUS, de wenkbrauwen af ten teeken van rouw. De vooral te Bubastis aangebeden godin PASHT werd met een kattenkop afgebeeld. Geen wonder dat afbeeldingen van katten op de monumenten en gebalsemde lijken van katten zeer menigvuldig zijn.

Op de monumenten vindt men voorstellingen van katten, die haar meester bij de jacht op watervogels vergezellen. WILKINSON meent dat zij daarbij de gedooide of gewonde dieren ophaalden en aan haren meester brachten. Zeker is het dat de kat, ofschoon van droogte houdende en zich niet gaarne nat makende, gelijk het middeneeuwsche versje zegt:

Catus amat pisces, sed non vult tingere plantas ¹,

toch dien afkeer kan overwinnen, ja zelfs vrijwillig rivieren durft overzwemmen. Evenwel is de gegrondheid van de meening van WILKINSON twijfelachtig.

Het schijnt dat de kat aan de oude Israëlieten, aan de Assyriërs, en zelfs aan de Grieken eerst zeer laat als muizendoodend huisdier is bekend geworden. Ook in Indië is, volgens het getuigenis van MAX MÜLLER, de huiskat betrekkelijk kort geleden ingevoerd. Er bestaat geen gemeenschappelijke Arische naam voor kat; het gewone Sanskrit

¹ "De kat houdt van visch, maar wil er zich de voetzolen niet om nat maken."

woord er voor is *mārjārā*, afkomstig van een wortelwoord, dat "schoonmaken" [poetsen, putzen; vandaar poes, puss?] beduidt, met toespeling op de gewoonte van het dier om zich steeds al likkende rein te houden.

Gelijk ik zeide, bleef de muiskat zeer lang aan de Grieken vreemd, en zoo zij dat dier al kenden, was het 'als eene uit Egypte overgebrachte curiositeit, even als apen, papegaaien enz. Het grieksche woord *ἄλουργος* beteekent volgens LENORMANT — en kan ook moeilijk iets anders beteekenen — de wilde, in de bosschen van Europa en Voor-Azie voorkomende kat. Tegen de muizen maakten de Grieken gebruik van een ander dier, den steenmarder (*Martes foina*), dien zij *γαλῆ* noemden. Dit dier wordt niet alleen door ARISTOTELES, maar ook door een aantal andere schrijvers vermeld als verdelger van muizen, hagedissen, slangen enz., als diefachtig, listig enz., ook als zondenbok — evenals bij ons wel eens de kat, — van niet-viervoetige dieven en snoepers (ARISTOPH. *Pax.*, 1152). Deze *γαλῆ* (Galè) wordt vergeleken met de *γαλῆ ἀγρία* (wilde galè) of *ἰρκίς*, waarschijnlijk den boommarder (*M. abietum*) die wat grooter was, maar ook kon getemd worden¹. Nog heden ten dage is de steenmarder vrij algemeen op al de Cycladen, en draagt daar hier en daar nog den naam van *ἰρκίς*, die vroeger alleen aan den boommarder werd gegeven. Jong gevangen zijn die dieren gemakkelijk te temmen, en maken hun bevallige vormen, de schoonheid van hun pels en hunne speelschheid hen tot aardige troeteldieren.

Wanneer echter de Grieken begonnen zijn den marder door de huiskat te vervangen, is onbekend; zeker echter niet later dan deze bij de Romeinen tot huisdier geworden is.

¹ Prof. BOLLESTON schrijft dat hij den 15den Juli 1871 op de bazaar te Smyrna de huid kocht van een marder, onder den naam van *δέρμα τῆς καλίας*, en dat zijn oude dienaar hem verzekerde dat *κάλια*, *κουνάδι* en *νυμφίτζα* (kalia, koenadi en numphitza) alle drie namen voor een en hetzelfde beest waren. *Καλία*, dat die dienaar proparoxytonon wilde hebben, kan even gemakkelijk uit *γαλῆ* bedorven [of van een oud dialectisch *καλῆ* of *κάλια* afgeleid] zijn, als *Gat* in het Berkshire-dialekt afgeleid is van *Cat*. De naam van *νυμφίτζα*, "juffertje", is door de Grieken zonder twijfel aan het dier gegeven om die elegantie, netheid, huiselijkheid en gehechtheid, die de Engelschen aan de kat den naam van "*Tabby*" hebben doen geven. Ten aanzien van de genoemde eigenschappen beroept BOLLESTON zich op mevrouw J. POWER, in de *Annals and Magazine of Natural History*, ser. 2, vol. 20, pag. 417. In het noorden van Engeland o. a. in de meer-distrikten, is de marder dikwijls getemd, en, als men het dier niet veel vleesch geeft, maar hoofdzakelijk met brood en melk voedt, wordt het even tam als de fret.

Bij de oude Romeinsche schrijvers nu komt het woord *feles* of *felis* slechts zelden voor, — bij CICERO slechts eenmaal (*Tusc. quaest.* V, 27). Ook OVIDIUS noemt dien naam maar eens (*Metamorph.* V, 330). PLINIUS; die ongeveer eene eeuw na OVIDIUS leefde, maakt er wel meermalen melding van, maar zonder juist te omschrijven wat hij er door verstaat; wat hij zegt van de wijze waarop de *feles* op buit uitgaat, kan even goed op den marder worden toegepast. Had hij ook daarmede inderdaad de kat bedoeld, dan zou het wel vreemd wezen dat hij in zijne uitvoerige bespreking van den leeuw, den tijger en andere kaddieren geene enkele toespeling op de kat heeft gemaakt, en daar, waar hij opzettelijk van huisdieren spreekt, de kat met geen woord vermeldt.

Dat echter in Italië ten tijde der Romeinsche republiek de kat niet onbekend kan zijn geweest, moet men opmaken uit het volgende. In eene in de rots uitgehouwen grafkamer te Cervetri, het oude Etruskische Caere, is het atrium van het huis van een Lucumo afgebeeld, dat, even als de hal van een ouden engelschen landedelman, behangen is met oorlogs- en jachtgereedschap: speren, bogen, zwaarden, schilden enz. Op den voorgrond nu ziet men eene onmiskenbare Egyptische kat, met een muis in den bek. De Tyrrhenische handel met Egypte zal het heilige dier in des edelmans huis hebben gebracht ¹.

LENORMANT is van meening dat de kat eerst in de laatste tijden der republiek aan de Romeinen zelven is bekend geworden. De afbeelding te Caere maakt het mogelijk dat dit reeds wat vroeger het geval kan zijn geweest, en een mozaïek te Pompeji, waarop ook eene kat voorkomt, maakt het zeker, dat dit dier in de eerste halve eeuw van het keizerrijk genoegzaam bekend was. Het zou ook te verwonderen zijn, indien de drukke gemeenschap met Egypte geene aanleiding had gegeven tot het overbrengen van katten in een tijd, toen een Romein, die nooit de "eeuwige stad" verlaten had, desniettegenstaande door eigene aanschouwing zeer gemeenzaam was met elefantën, rhinocerossen, nijlpaarden, giraffen, leeuwen, tijgers en allerlei andere vreemde dieren. Met dat al kan men tamelijk veilig aannemen, dat de Romeinen, evenals de Grieken, ook nog nadat zij de kat hadden lee-

¹ HOUGHTON verhaalt dit naar KING, in zijne *Antique Gems and Rings*, pag. 273, maar noemt de tombe de "Campana-tombe". Voor zoover ik weet, is te Cervetri geen tombe van dien naam, maar wel te Veji, waar eene Etruskische tombe de *Grotta Campana* heet. Welke wordt nu door KING bedoeld?

ren kennen, een wezelachtig dier als muizenvangend huisdier hebben gebruikt en dit met den naam van *feles* hebben aangeduid, welke benaming later op de kat overgedragen is, evenals bij ons de kat oudtijds ook wel "muishond" werd geheeten.

Eerst in de vierde eeuw na Chr. schijnt de kat een algemeen gehouden huisdier te zijn geworden, en wel onder haren meest oorspronkelijken naam *Catus*, Syrisch *Kató*, Arabisch *Kithk*, afkomstig van het Nubisch *Kadiska*, Bornoesch *gáda*.

Terwijl men vroeger meende dat de huiskat afstamde van de europeesché en voor-aziatische wilde kat, houden de natuurkenners het er thans vrij algemeen voor, dat haar stamvader is eene afrikaansche wilde kattensoort, meer bepaaldelijk eene nubische variëteit daarvan, onder den naam van *Feles maniculata* bekend. Even als onze en de egyptische huiskat, welke laatste door de menigvuldige kattenmummies genoegzaam bekend is, heeft de nubische wilde kat een wat langeren staart dan de europeesche wilde kat; de darmen van onze huiskat zijn ook vrij wat langer dan die van de laatste. Ook wijkt de schedel van de wilde kat eenigszins af van dien der egyptische, der nubische en der hedendaagsche huiskat, ofschoon anders het geraamte van alle vier die dieren volkomen gelijk is. — Ik geloof echter dat het punt der afstamming van onze huiskat nog niet genoegzaam is opgehelderd. Het verschil tusschen den schedel van de wilde kat en dien van de nubische, egyptische en hedendaagsche huiskat is niet zoo groot, dat dááruit alleen tot een verschil van soort mag worden besloten. Evenmin heeft men het recht om uit het verschil in lengte van het darmkanaal tot zoo iets te besluiten, gelijk Dr. PAUL HARTING in zijn lezenswaardig opstel over "de huiskat" in den jaargang 1879 en 1880 van dit *Album* te recht opmerkt. Het verschil in lengte van den staart komt hier geheel niet in aanmerking, want er zijn huiskatten die, in vergelijking met andere, een zeer korten en tevens dikken staart bezitten. De huiskat kan ook met de wilde kat paren en jongen voortbrengen, terwijl zij ook gemakkelijk verwildert, dan een ruwere pels krijgt en in kleur en teekening op de wilde kat gaat gelijken. Meermalen zag ik katten, vooral roskleurige, die in forskheid van lichaamsbouw en in haar geheel uiterlijk aanzien aan de wilde kat herinnerden.

Als zeker aannemende, dat de egyptische kat van *Feles maniculata* (van welke ook anders?) afstamt, — dat die huiskat het eerst uit

Egypte naar Griekenland en Italië is gebracht ¹, — en dat dezelfde egyptische kat van Italië uit eerst over Hispanië en Gallië, daarna over de noordelijker streken van Europa is verspreid geworden (in de eerste tijden der middeleeuwen waren de huiskatten in de germaansche landen nog zeldzaam en kostbaar), — meen ik echter tevens het als niet onmogelijk te moeten beschouwen, dat, behalve in Egypte, ook in andere landen, in Azië en Europa, inheemsche wilde katten getemd zijn geworden, — ten aanzien van China is dit zeker, — en daaronder waarschijnlijk ook de reeds meermalen genoemde wilde kat, *Felis catus*, en dat afstammelingen van deze zich met die van *Felis maniculata* hebben vermengd.

Zagen wij, dat de Grieken, en allerwaarschijnlijkst ook de Romeinen, zich van den marder hebben bediend vóór de huiskat bij hen bekend en algemeen verkrijgbaar werd, — die volken, althans de Romeinen, maakten, eerst in Hispanië, en elders in latere tijden, bij de konijnenjacht ook gebruik van de fret (*Fiverra*, *iltis* of *ictis*), thans bij de natuurkenners *Mustela furo* geheeten, — het wilde albino-ras van den bunsem (*M. putorius*), — terwijl de Egyptenaren ook den Ichneumon (*Herpestes ichneumon*) temden. Wij zullen ons bij de fabelen, die men van dit laatste dier verhaalt, niet ophouden, en merken alleen nog aan, dat, volgens Houghton, de ichneumon gemakkelijk getemd, en soms in de huizen te Caïro gezien wordt, waar hij tegen ratten en

¹ Dat het eiland Cyprus een der landen is geweest, waarover de egyptische huiskat het geroedelijkst en het eerst (misschien door phoenicische kooplieden en zeevaarders) naar grieksche streken, allerwaarschijnlijkst eerst naar de grieksche koloniën in Klein-Azië, is gebracht, is hoogst waarschijnlijk, zoo niet zeker. Onze zoogenaamde cypersche kat, grijs met zwarte strepen, schijnt mij toe de meest volkomen type van de egyptische kat te zijn. Bij het zien van eene afbeelding van *Felis maniculata*, bij RUPPELL of ergens anders herinner ik mij niet, trof mij de overeenkomst in lichaamsbouw en kleur van deze met onze cypersche kat.

Ik merk hier nog aan op hetgeen Dr. PAUL HARTING mededeelt over de wijze, waarop men in Engeland, Frankrijk, Zuid-Duitschland en Italië met katten omgaat, dat de katten in Italië mij veel minder schuw voor vreemde menschen en voor honden toeschenen dan bij ons, waar zij altijd op haar *qui vive* en gereed zijn tot de vlucht of tot verdediging, — iets, wat ongetwijfeld afhangt van de betere behandeling, die het dier daar ondervindt.

muizen al de plichten van eene kat volbrengt, maar tevens lastig is wegens zijn smaak in kippen en eieren.

Of de aziatische jachttijger (*Felis jubata*), die in Perzië en Midden-Azië tot de jacht op antilopen wordt gebruikt, reeds van ouds daarvoor heeft gediend, en of dit dier aan de Grieken en de Romeinen bekend is geweest, heb ik nog niet te weten kunnen komen.

NASCHRIFT OP HET TWEEDE VERVOLG.

Van den heer HARTOGH HEYS VAN ZOUTEVEEN ontving ik de volgende mededeeling naar aanleiding van het door mij op bladz. 283 geschrevene.

“In een der oude jaargangen van het *Magasin pittoresque* komt voor eene afbeelding van eene numidische munt of medaille (althans in Numidië, in het tegenwoordig Algerië, gevonden), waarop een olifant, die door menschen bereden wordt en een kornac draagt. Het bolle voorhoofd en de groote ooren bewijzen duidelijk, dat het een afrikaansche en geen indische olifant is.”

“In den dierentuin te Rotterdam zijn (of waren ten minste voor weinige jaren) twee jonge gedresseerde afrikaansche olifanten, die allerlei kunsten vertoonden, precies zoo goed als gedresseerde indische.”

Ik voeg hierbij, dat ik in den laatsten tijd voor mijn vertrek uit Haarlem, naar aanleiding van het alleszins vreemde feit, dat men heden ten dage in Afrika geen begrip heeft van de mogelijkheid om elefanten te temmen, en van de daarop gebouwde fraaie redeneering, die ik op bladz. 283 mededeelde, getracht heb mijn meening: “dat de Carthagers afrikaansche elefanten moeten gebruikt hebben,” te staven door de afbeeldingen van elefanten op oude afrikaansche, siciliaansche en romeinsche munten. Ik raadpleegde daarvoor eenige oudheidkundige werken op de stads-bibliotheek (van GRONOVIVS, GRAEVIUS, D'ORVILLE), en vond inderdaad eenige onmiskenbare afbeeldingen van den afrikaanschen elefant. Kwamen nu, dus redeneerde ik, op italische munten (Sicilië, Magna Graecia, Rome enz.), geslagen tijdens of na de carthaagsche oorlogen, maar vóór den tijd, toen men gewoon werd elefanten voor de schouwspelen opzettelijk uit Afrika te trekken, alleen of bijna alleen afrikaansche elefanten voor, dan was het vrij wel bewezen, dat de Carthagers afrikaansche elefanten getemd en in den krijg gebruikt

hebben. Drukke bezigheden en mijn kort daarop volgend vertrek uit Haarlem hebben mij evenwel verhinderd dat onderzoek voort te zetten.

Fig. 6.

De heer HARTOGH HEYS VAN ZOUTEVEEN heeft mij op mijn verzoek den bedoelden jaargang van het *Magasin pittoresque* wel ter inzage willen zenden, en ik heb daaruit nevensstaande afbeelding overgenomen. Zij staat in den jaargang 1871 op bladz. 84, alwaar de prachtig versierde haak van een indischen kornac uit de verzameling van mevr. S. DE ROTHSCHILD afgebeeld en beschreven wordt, waarbij deze numidische penning wordt aangehaald ten bewijze, dat van ouds dergelijke haken (speervormig, met de haak beneden de punt) gebruikt werden.

Aan de andere zijde van den penning ziet men een gebaard en bekranst hoofd, waarschijnlijk van een keizer. Er is geene inscriptie op, en daar numismatische werken mij ontbreken, kan ik niet bepalen wanneer de munt geslagen is. Dit doet evenwel hier weinig af. Die munt bewijst dat men van ouds wel degelijk afrikaansche elefanten getemd heeft.

Overigens wordt door de meesten niet betwijfeld dat de Carthagers van afrikaansche elefanten gebruik hebben gemaakt, maar tevens wordt beweerd, dat zij minder tembaar en bruikbaar zijn dan de indische. Zoo b. v. SCHLEGEL in zijne *Dierkunde* (I blz. 115) en de heer VAN HASSELT in zijne hoogst verdienstelijke monographie (*Album der Natur*, 1862, blz. 358). De laatste voegt er echter bij, dat dit ook aan de minder geschikte africhters liggen kan. In elk geval vooronderstelt hij dan toch dat de afrikaansche elefant feitelijk op lagere trap staat, wat dressuur aanbelangt. Maar hoe weet men dat? Heeft men dan in nieuweren tijd de dressuur van afrikaansche elefanten op eenigszins groote schaal beproefd? Het is mij niet bekend.

Voorloopig mogen wij echter, op grond dat zonder twijfel de veelzijdig afgerichte elefanten, die te Rome aan het publiek vertoond werden, Afrikaansche waren, — dat, gelijk wij zooeven zagen, jonge afrikaansche elefanten even goed gedresseerd kunnen worden als de indische, — dat de veel besproken elefant Jumbo, die langen tijd de lieveling was van het Londensche publiek, uit Afrika afkomstig was — en dat het bewezen is dat afrikaansche elefanten bereden werden, — gerust aannemen dat de Carthagers, al hebben zij ook hoogst waar-

schijnlijk het gebruik maken van elefanten van aziatische heerschers geleerd en wellicht hunne eerste tamme elefanten van dezen verkregen, toch al spoedig de niet zoo ver van hen van daan levende elefanten tot dezelfde doeleinden hebben gebezigd. De *honderd tweeënveertig* elefanten, die L. METELLUS in het jaar der stad 502 op Sicilie op de Carthagers veroverde, en op vloten, drijvende op vaten, naar de vaste kust van Italië liet overzetten, en die zekerlijk niet de eenige elefanten zijn geweest, die de Carthagers bezaten, zullen toch wel niet uit het verre Indië zijn overgebracht.
